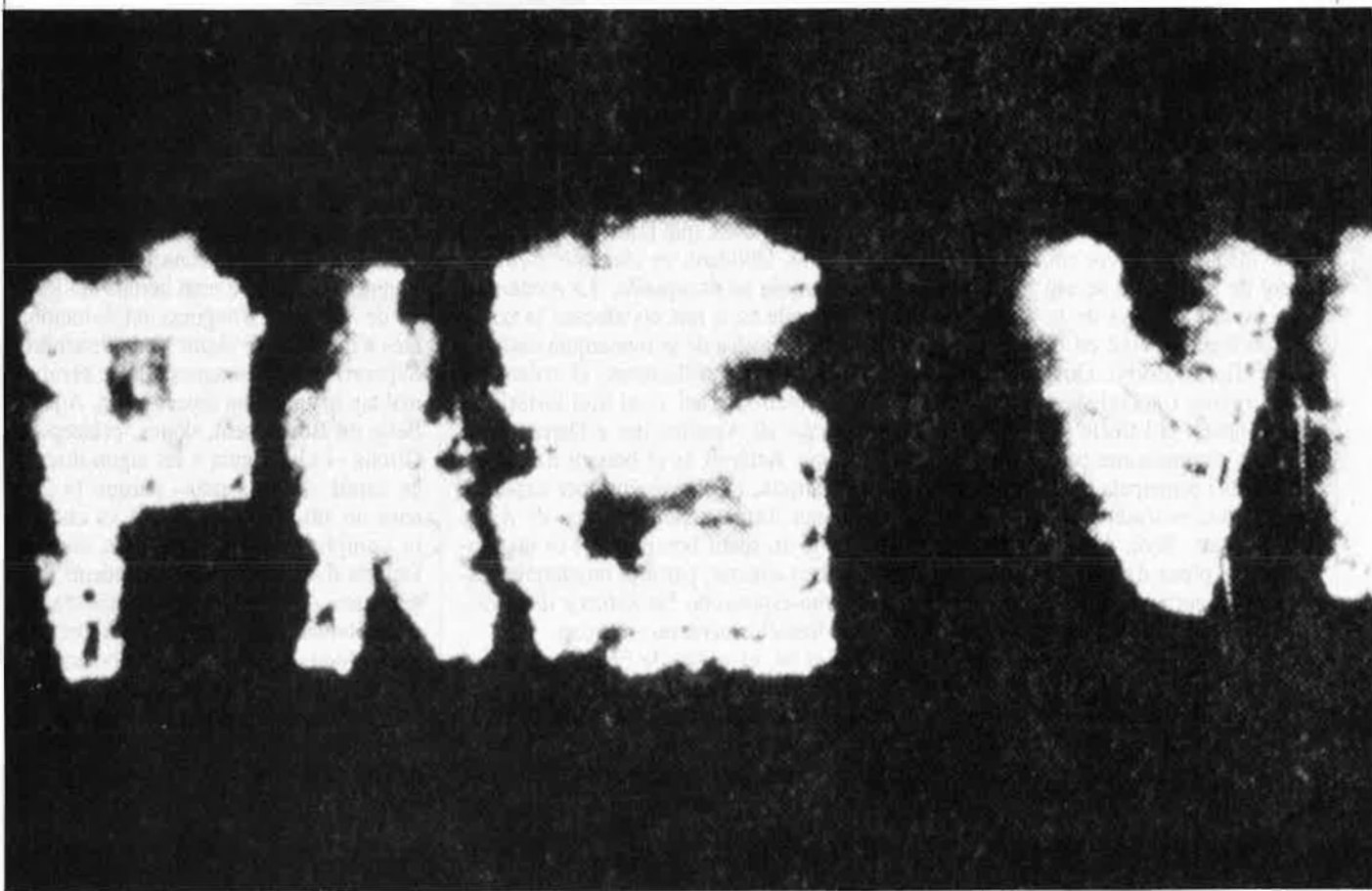

Fusterians sense saber-ho

Una certa interpretació històrica i sociològica ha reduït el nacionalisme al País Valencià a un llibre: *Nosaltres els valencians*. Però ¿no s'ignorava tot un moviment de construcció nacional? La data del 25 d'Abril, però, sembla un moment per a fer-se la pregunta.

Quan Fuster va marcar la frontera divisòria no es trobava sol en la banda en què s'havia situat. Li feien costat alguns escriptors de la generació dels anys trenta —encara fidels a l'esperit que la va animar— i altres més joves que volien continuar-la. Tots plegats, no n'erren molts, però constituïen ja un front decidit, ja animat des de principis de la dècada dels cinquanta per les idees que Fuster havia fet circular en alguns escrits i, sobretot, de paraula. Eren ells els primers, i més directes, destinataris de *Nosaltres els valencians*, els únics que,

de fet, *esperaven* aquest llibre i el van fer ràpidament seu, perquè ja en sabien la substància".

Aquestes paraules de Josep Iborra reflecteixen el clima, la dinàmica amb la qual es trobà l'assaig més rellevant de l'intel·lectual de Sueca pel que fa a la construcció nacional. Però el que resulta més remarcable d'aquesta situació històrica és que, precisament, *abans* del 1962 —concebuda per molts nacionalistes com una data cabalística— ja hi havia, en certa mesura, fusterians sense saber-ho, perquè la seva pràctica social i cultural ja els havia impregnat de la màxima

fusteriana: "ser valencians és la nostra manera de ser catalans". L'objectiu d'aquestes ratlles que segueixen no volen ser altra cosa, doncs, que explicar una trajectòria que sovint s'ha volgut ignorar.

La generació del mig. La postguerra al País Valencià, i més concretament, a la ciutat de València, produí alguna cosa més que *Valencianos a San Sebastián*, de Teodor Llorente Falcó o *Valencia la Roja*, de Garcia Sanchís: tots dos a *sajos*, màxims exponents d'un espanyolisme integral i plenament assumit —llevat d'honroses excepcions: Martí Domínguez, per exemple— per tota la bur-

gesia valenciana.

Podem dir que encara que amb l'entrada del general Aranda totes les institucions abraçaren la *causa* franquista—entre les quals hi havia Lo Rat Penat del senyor Monmeneu i companyia—, no va ser suficient per a fer emmudir els representants polítics i culturals que deu anys abans havien endegat un procés de nacionalització del país.

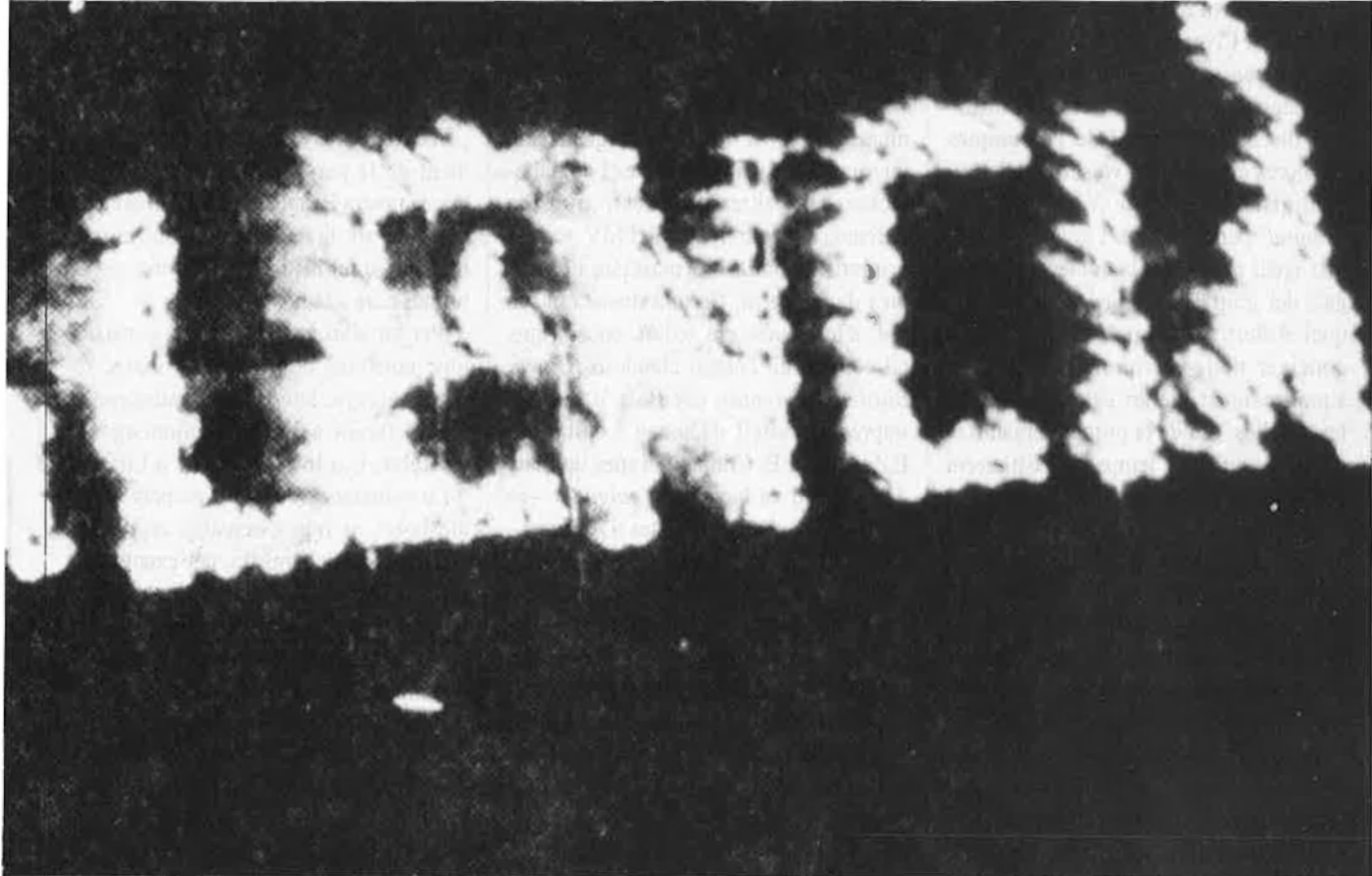
I els membres que es reunien al mateix Rat Penat el 1950 — la nostra generació

ven com a secció autònoma d'aquesta institució), fundats el 1951 per Carles Salvador, es van articular les Joventuts del Rat Penat que, a més del grup originari esmentat, reunirà alguns membres de la generació posterior i que tindrà al màxim protagonisme en els anys seixanta: F. Zurriaga, E. Climent, Aracil, etc...

Per tant, el nucli configurat per aquesta joventut serà, en paraules de Tàrraga, l' "originari per a la nacionalització de la ciutat de València". I, certament, va ser

ciutat. En aquest sentit, aquesta generació que es genera en la Joventut ratpenatista incia una cert viratge en l'estratègia de la visió del país: qui es fes amb la ciutat de València dirigiria tot l'espai de decisió. I, d'alguna manera, aquesta concepció —quan s'estava a les portes de les grans transformacions socials de la segona meitat dels cinquanta— venia justificada per l'espanyolisme dominant a la capital del País Valencià.

Calia trencar, doncs, amb tot aquell

del mig— es van veure directament influïts. Efectivament, si repassem alguns noms d'aleshores, ens adonarem que, per exemple, els germans Codonyer, Enric Tàrraga, Antoni Bargues, posteriorment Francesc Cueva o Eugeni Boscà, van tenir contactes i, en fi, influències polítiques d'alguns nacionalistes dels anys trenta: Ismael Roselló, Leopold Martínez Vidal, Maximilià Thous, el fill del qual —Albert Thous— també va prendre part activa en aquest procés de represa de la lluita, de moment, cultural. És així, doncs, que a l'escalf dels cursos de llengua del Rat Penat (que a l'hora funciona-

així. Sociològicament, aquests activistes que havien enllaçat amb els militants valencianistes dels anys trenta eren d'extracció popular i, en alguns casos, amb formació universitària, com Francesc Codonyer, havent nascut majoritàriament a la mateixa ciutat de València, fet que contrastarà amb els membres de la *generació del 1940* nascuts a comarques (Zurriaga o Climent) o a València (Aracil i Cucó). I és tenint en compte aquest context que l'important, com hem dit, ja no era tant la catalanització de les comarques com la nacionalització (idiomàtica, cultural i política en general) de la

immobilisme. I és començà, per exemple, amb l'exposició de l'obra del *Diccionari Moll* a l'Ajuntament de València pel desembre del 1951. Aquell esdeveniment patrocinat, entre altres, per Sanchis Guarnier i Nicolau Primitiu, va comptar amb la presència de Joan Ballester i Canals, personatge clau per l'organització d'una cultura nacional, amb el qual van entrar en contacte els joves del Rat Penat per iniciar entre 1953, 1957 i 1959 una sèrie de viatges a Barcelona a fi de posar les bases del que ja propugnava Joan Fuster el 1950 quan parlava de *València en la integració de Catalunya*.

Vet ací com –ironies de la història– per mitjà d'un programa de ràdio, dirigit per l'actual polític *blaver* Vicent Giner Boira, i que es titulava *Valenciano, conoce tu tierra*, es va organitzar la visita a l'Obra del Diccionari (amb una audiència de 4000 persones) i es va iniciar una llarga etapa d'intercanvis nacionals.

Igualment la lluita pel redreç cultural es feia des d'altres fronts com és el cas de l'editorial Sicània que, des del 1954, i per mitjà de la col·lecció *Nostres Faulles*, donava a conèixer una nova narrativa (B. Civera o integrants de la pròpia generació: Francesc Codonyer) i un pensament regenerador –N. Primitiu– que discutia al voltant de polèmiques aleshores actuals com va ser la del "Levantinisme" (*Levante No!, València Sempre!* per exemple). I en aquest context igual paper feia la col·lecció "Espiga", del grup Torre (Xavier Casp i Miquel Adlert: 1943) pel fet de donar a conèixer nous escriptors. I també en aquest context literari caldria esmentar les tertúlies: des de la primera organitzada en els primers temps de postguerra per X. Casp i Miquel Adlert fins a la del Club Universitari o la pròpiament organitzada per la Joventut de Lo Rat Penat entre 1953 i 1975. Aquesta, però, serà represa el mateix any de la mort de Franco a la societat el Micalet, un dels focus originaris de la fundació del PSPV i dels premis d'assaig Joan Fuster.

Tenint en compte tota aquesta autèntica *praxi nacional*, podem afirmar que la tasca feta pels membres universitaris a partir del curs de dret 1958-1959, no hauria estat comprensible sense el camí iniciat per la *Generació del mig*. I és que no tot era prehistòria al País Valencià: des del 1958 s'estava construint un projecte nacional que tenia com a base social una ideologia marxista atès que, com és sabut, aleshores –ni molt després: durant els setanta i vuitanta– no va ser possible articular una idea nacional des de la classe dominant. Martí Domínguez no havia fet escola entre la burgesia rural agro-exportadora.

Però els que sí que anaven fent mesatge eren aquests hereus de Carles Salvador. Tant és així que entre 1955 i el

curs 1961-62 veuran augmentada la seva activitat, tant en l'organització del viatge a Barcelona, finançat per Santiago Albertí i Joan Ballester, el 1957, amb participació activa de Tàrrega, els germans Codonyer i Ferran Sanchis Cardona, com per la fundació del FMV (Front Marxista Valencià), dels primers aplecs de la joventut del Rat Penat o del funcionament de la Distribuïdora General.

El 1955, el col·lectiu d'esquerra de la Joventut del Rat Penat (F. Codonyer, Barques, E. Boscà, Tàrrega, etc...) funda el Front Marxista Valencià, "el primer partit nacionalista –ens diu Paco Codonyer– de la postguerra en plena clandestinitat i que es va dedicar a l'organització interna i a mantenir contactes i col·laboracions amb altres persones i grups de València i Catalunya". El FMV serà la primera organització marxista de després de la guerra. De tota manera el seu radi d'influència era reduït, encara que, tal com recull l'òrgan clandestí *Lluita, Butlletí Informatiu del País Valencià*, imprès al castell d'Olocau i editat per E. Zurriaga i E. Climent, el mes de maig del 1962 hi va haver una *caiguda* –en solidaritat amb els vaguistes d'Astúries–, dels següents militants: Eugeni Boscà, Jaume Pérez Montaner, Màrius Garcia Bonafé i Francesc Codonyer. Un altre senyal d'activisme, reforçat per la formació teòrica que els components d'aquesta organització rebien de mans de Josep Iborra o Vicent Ventura, o pel model de cultura marxista que proposaven: A. Gramsci, Togliatti, Andreu Nin, proporcionat des de París pel director de les edicions catalanes de París, Angelí Castanyer.

Però la preocupació de la nostra generació no era solament difondre la nació –de fer nacionalisme cultural– a través dels llibres. Amb l'organització dels Aplecs itinerants de la Joventut del Rat Penat es posava en pràctica un inici del que aleshores es començava a entendre com a "valencianitat amb força de contemporaneïtat exigent". I si bé potser era un excés d'optimisme imaginar el país a través d'aquest prisma, s'ha de tenir en compte aquesta baula, ja que possiblement per aquest mitjà d'organització es

territorialitzava –es materialitzava– una ideologia nacional, anant del *centre* (la ciutat de València) a la *perifèria* (les comarques). Vegem, però, què ens diu la proclama del primer Aplec, organitzat per Josep Codonyer i E. Climent, que va tenir lloc a Lliria el 16 d'octubre del 1960: "Els joves de València criden els joves tots del País Valencià. Els criden per ajuntar-se en un aplec de coneixença i amistat, de germanor. Perquè cal conèixer-nos tots els qui sentim la valencianitat amb força de contemporaneïtat exigent: és a dir, no sols com unes idees i uns sentiments romàntics, sinó, més encara, com una tasca urgent i enamorada.

Té necessitat de nosaltres el recobrament de la personalitat del País Valencià, la nostra llengua, la nostra literatura, el nostre art, la nostra economia, el nostre estil de fer història, les nostres possibilitats cara a la nova Europa.

Per tot això, res primer que conèixer-nos; unir-nos, donar-nos les mans, recomantar afanys, intercanviar entusiasmes. I això farem a Lliria el diumenge 16 d'octubre. (...) Jove valencià... a Lliria".

La voluntat de construir un país –i que aleshores es feia extensible als Països Catalans, com demostra, per exemple, la difusió de *Serra d'Or* en diverses poblacions valencianes–, amb una idea de totalitat serà present, sota el mateix àmbit d'europeïsmes, a la Universitat i en revistes com *Diàleg* (1961). I és que, com el mateix Lluís Aracil deia un any més tard a la mateixa revista de la Facultat de Dret: "Cal que cada comunitat tingui consciència clara d'ella mateixa i que disposi dels instruments polítics per a poder estructurar-se internament i externa. I també cal que dins de cada comunitat hi hagi alguns homes que sentint-se responsables, s'encarregin de despertar aquesta consciència i proposar unes formes d'organització que tinguin una base realista i estiguin d'acord amb la direcció que porta el nostre món".

Però els primers fets rellevants van tenir lloc en el curs –primer curs– 1958-59. Els estudiants de la Facultat de Dret presenten una llista alternativa –anomenada molt gràficament "candidatura incolora" i liderada per Lluís Aracil– a la

Lluís Aracil, Alfons Cucó, J.F. Mira, Albert Thous i Miquel Tarradell.

del Sindicato Español Universitario (SEU)– encapçalada per Javier Ansuátegui. Aquest fet, com el que es va produir el 1961 –per mitjà de l'acció d'estudiants com E. Solà i el mateix Eliseu Climent– amb la fundació de l'ADEV (Associació d'Estudiants Valencians), per a impedir la implantació del sindicalisme universitari espanyol (FUDE) i acabar amb el SEU, demostra la nova orientació política de la Universitat valenciana.

Un segon fet de rellevància és la col·laboració del cinquè centenari de la mort del poeta Ausiàs Marc. Per a commemorar aquest fet la Universitat realitza un certamen poètic i literari en el

marc dels "Cursos de Llengua i Cultura Valencianes" –iniciats el curs 1954-55–. En aquest acte –presidit per Don *Pepito* Corts Gau, aleshores rector de la Universitat– van intervenir: Julián San Valero, amb la conferència *València i la Universitat*; Miquel Tarradell amb *Elogi d'Ausiàs Marc*; a més d'una secció de poesies recitades per Xavier Casp, Ramon Pelejero (Raimon), Josep Alarte i Josep Lluís Galindo. Com a conseqüència d'aquest acte, es va proposar la creació de l'Aula Ausiàs March"; la fundació del qual data del 2 de novembre del 1959. Entre els seus objectius –establerts per Julián San Valero

(actualment *blavero*), Miquel Dolç (vingut a València l'any 1958) i Miquel Tarradell (València, 1956)–, figuraven aprofundir en el coneixement de "las características y circunstancias peculiares de la cultura valenciana", d'aquesta manera –i amb aquesta fraseologia tan poc sospitosa de subversió –els catedràtics Dolç i Tarradell feien una autèntica funció de cobertura ajudats per la qualitat –i condició– dels conferenciantes. Entre els actes més remarcables del curs 1959-1960, que és quan l'Aula entra en funcionament, cal destacar l'homenatge a Carles Riba(28-1-60); representació a l'Ateneu Mercantil –important focus cul-

tural de la ciutat de València sota la presidència, aquell any, de Joaquim Maldonado Almenar— del drama de Rafael Villar *Vençut per la ironia* i posteriorment l'obra de Francesc Burguera, *L'home de l'aigua*, dirigida per J.Ma. Morera. Igualment, en aquell acte van intervenir Francesc Codonyer, que a més de polític era literat, Manuel Ardit, membre d'aquella generació universitària i posteriorment historiador, i Adrià Espí, redactor uns anys després (1963) d'un al·legat antifusterià arran de la publicació de *Nosaltres els valencians*.

En aquesta tasca universitària —centre de difusió de *Diàleg*, amb 300 exemplars de tiratge— van tenir un paper interessant certs catedràtics, alguns com Tarradell influïnt els seus alumnes —de manera indirecta— per la via del nacionalisme, o, prenent part activa en rutes universitàries —com la d'Olocau el març del 1962— o en el primer aplec de Lliria. De fet, aquest catedràtic ja deixà ben esta-

blert que "sense saber per què, i naixent com un bolet i sense precedents, i sense massa explicacions lògiques va nàixer un grup generacional", grup —que igual com la generació dels 50 volia aconseguir la "nacionalització de la ciutat de València per mitjà de la Universitat i la seva activitat d'organitzar i defensar la cultura nacional". Per tant, en aquesta Aula es concentrava i es generava un nou model de nacionalisme —i no tan sols en l'Aula Universitària— sinó també en altres canals d'actuació (aplecs, rutes universitàries...).

També hi havia professors de la mateixa universitat que si bé no demostraven clarament les seves actituds favorables a la cultura catalana, sí que l'afavorien indirectament. Aquests són els casos del degà de la Facultat de Dret Adolfo Miaja de la Muela, que en el curs 1959-1960 imparteix en l'assignatura de Dret Internacional un curset monogràfic sobre el *Principi de les Nacionalitats*, fet que

permetria aprofundir en el mateix fet nacional. Un altre és el cas de Francisco Elias de Tejada, aquest professor, encara que no va impartir classes a la Universitat de València, sí que —potser per la seua peculiar ideologia carlina— va mostrar-se molt favorable a demostrar la catalanitat del País Valencià, recollida en una obra col·lectiva sobre pensament català. Igualment, el mateix catedràtic va publicar a la seva editorial —Ed. Montejurra— el llibre de Martí Domínguez *El Tradicionalismo de un Republicano* (1962). Per tant, hi havia diferents conductes per a contrarestar l'espanyolització de la universitat, encara que pocs professors hi estiguessin d'acord. Aquest és el cas de Pepito Corts, rector de la Universitat d'Aleshores; professor integrista i enemic frontal de la llengua. En canvi, un altre professor com F. Murillo Ferrol, encara que confongués el País Valencià amb un "paisatge", en una entrevista a *Diàleg*, tot contestant Vicent

EDICIONS DE LA MAGRANA

DIPUTACIÓ DE BARCELONA

ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Lectura de Pi i Margall

A cura de Leandre Colomer i Calsina

PERE COROMINES

Apologia de Barcelona i altres escrits

A cura d'Àngel Duarte

Introducció de Josep Benet

Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català